

PHA 201 PALEOLİTİK KÜLTÜRLER

KONU 10: MODE 4 KÜLTÜRLERİ

PERIGORDIAN GELENEĞİ: Chatelperronian ve Gravettian

Bu gelenek batı Avrupa'da üst Paleolitik dönemin erken aşamasını temsil eder. Geleneğin erken aşaması Chatelperronian, geç aşaması ise Gravettian olarak adlandırılır. Aslında Aurignacian ile paralel gelişen bir gelenektir denilebilir. Bu nedenle Perigordian geleneğini günümüzden 35-20 bin yılları öncesine tarihlendirebiliriz. Perigordian de tıpkı Aurignacian gibi Würm buzulu içinde gelişmiş ve soğuk bir evreyi temsil eden gelenektir. Bu geleneği isimlendiren araştırmacı D. Peyrony'dir.

Chatelperronian

Chatelperronian batı Avrupa'nın en eski üst Paleolitik evresinden birisidir. Adını Fransa-Chatelperron'daki Fees Mağarası'ndan alır. Kültürün ortaya çıkış zaman aralığı günümüzden önce 35-29 bin yıllarına denk gelir ve bu zamanda Avrupa'da Neandertal'ler ile birlikte modern insanın yani *Homo sapiens*'in bir arada yaşadığı bilinmektedir.

Avrupa'da bu aşamada ortaya çıkan süslenme objeleri değişik teorilerin ortaya çıkışına neden olmuştur. Çünkü kimi araştırmacılar, bu kültürün yapımcılarının Neandertal'ler olduğu yönünde ısrarlıdır. Dolayısıyla da Neandertal'lerin sofistikeleştiğini savunurlar. Öte yandan bu görüşe karşı olup da kültürün yapımcılarının *Homo sapiens*'ler olduğu yönünde görüş birliği yapan birçok araştırmacı da vardır. Sanat eserlerinin yapımında fildişi kullanımı Aurignacian endüstriye göre daha fazladır.

Chatelperronian endüstride dişlemeli aletler oldukça yaygındır. Kültürde ayırt edici bir diğer yontmataş alet ise Chatelperron bıçağıdır. Bu aletler dilgi üzerine yapılmış olup, bir kenarı kavisli sırtlıdır. Bunların uç kısımlarının sivri oluşundan ötürü kimi yazarlar bu aletler için Chatelperron uç terimini de kullanırlar. Kültüre ait diğer yontmataş endüstri öğeleri arasında; çekirdek olarak kullanılan iri kalın yongalar ve küçük çakıllar, uzun ince dilgiler (yumuşak vurgaç ile iki kutuplu direk yongalama tekniği kullanılarak), kenar kazıyıcılar ve taş kalemler yer alırlar. Endüstri aslında modern olmakla birlikte kalite açısından sanki Mousterian'ın devamı niteliğindedir. Neandertal savını ileri sürenler de bunu örnek göstermektedirler. Buna karşın fildişinin kullanımı ise bu teze büyük bir paradoks yaratmaktadır. J.Diamond isimli

yazar, değişik bir görüş sunarak, bu kültürün kimi noktalarda modern insanın aletlerini benimsemiş Neandertallerin kullanmış olabileceği üzerinde durur ve “melez” bir endüstriden bahseder.

Tüm bunları dikkate alırsak, çeşitli hipotezler sıralanabilir:

1. Chatelperronian bütünüyle *Homo sapiens*'lere aittir çünkü sanatsal olgular ile birlikte gerçek dilgi aletleri de içerir.
2. Chatelperronian Neandertal insanının geliştirdiği kendine has bir kültürdür çünkü barındırdığı kimi olgular modern teknolojiye ait olsa da kimi bulgular ise kalite açısından Mousterian ğeleri kadar arkaik karakterler taşır.
3. Modern insanın Avrupa'daki Aurignacian endüstrisini geliştirmiş olmasının ardından, böylesi gelişkin teknolojileri dolayısıyla benimsemiş olan bazı Neandertal grupların kullanması sonucunda, hybrid endüstriler gelişmiştir. Bu bağlamda Chatelperronian bir hybrid yani melez endüstridir.

Yukarıdaki çeşitli hipotezlerden hangisinin daha tercih edilir olabileceği halen tartışmalıdır.

Gravettian

Chatelperronian'in ardından gelişen Gravettian de st Paleolitik dönem kültürü olup, günümüzden önce 28-22/20 bin yıllarına tarihlendirilmektedir. Adını Fransa-Dordogne'daki La Gravette yerleşim yerinden almıştır.

Kültürün karakteristik aleti “noailles taş kalem” olarak bilinen dilgi üzerine yapılmış yiv açıcı alettir. Diğer karakteristik yontmataş aletler arasında küçük boyutlu uçlu dilgilerdir ki bu silahlar iri memeli hayvanların avlanmalarında kullanılmışlardır. Bu dilgiler Gravettian U olarak anılırlar. Bu uçlar tek ya da iki kenar üzerinde pulcuklu dzeltiler taşırlar. Bu uçların i yüzlerinin distal ya da proksimal uçlarında almaşık dzeltiler de taşıyabilir. Gravette uçların küçük boyutlu olanları mikrogravet uç olarak anılırlar. Gravettian endüstrilerde karşılaşılan bir diğer uç tipi de Font Robert uçlardır. Bunlar dip kısımlarında her iki kenardan dzeltilerle sap kısımları bulunan sivri uçlu dilgilerdir. Parçanın uç kısmı üst yüz üzerinde marjinal ya da yarı kaplayan dzeltiler taşır. Buna karşın küçük boyutlu hayvanların avlanmasında ilk kez kullanılan yeni bir teknik de ağlar sayesinde başarılmıştır. İlk kez Gravettian aşamasında karşımıza çıkan bu ağlar ile çok daha kısa zamanda çok daha fazla sayıda küçük boyutlu hayvanlar yakalanabilmiştir. Gravettian endüstrilerin diğer standart aletleri arasında; n

kazıyıcılar, kenar kazıyıcılar ve taş delgiler gibi yontmataş ögeleri de bulunabilir. Gravettian'de sanatsal açıdan en çarpıcı buluntu grubu ise yüzlerce ele geçmiş olan Venüs heykelticikleridir. Bunların yayılımı merkezi Avrupa'dan Rusya'ya kadardır. Gravettian iki farklı bölgede kendisini hissettirmektedir. Bunlardan birisi Batı Gravettian'i ki genellikle Fransa'daki mağara yerleşimlerinden bilinmektedir. İkincisi ise Doğu Gravettian'i olarak bilinir ve merkezi Avrupa ile Rusya ovalarında açık hava yerleşimleri kurmuş mamut avcılarının geleneğidir.